

Život a zvyky slovanských národů

Josef Růžička

Runy staroslovanské

Runy jsou v Evropě písmem nejstarším. Jeví velkou příbuznost s písmem řeckým ve starověku i s písmem Feničanů. Luštění jich spojeno namnoze se značnými obtížemi. Mnoho nápisů runských dosud nerozřešeno, a mnohé nerozřešeny správně. Zásadně dlužno každou runskou památku přisouditi tomu jazyku, v němž možno obsah přesně vystihnouti a tlumočiti.

Předkové slovanští užívali nad pochybu písma runského. Již v pověstech skandinávských připomíná se zvláštní písmo Vanův (t.j. Slovanů), zvané Venda Runir. Bulharský mnich Chabr, jenž psal na konci IX. století, také dosvědčuje, že Slované črtami a řezkami čtli a hádali. Biskup Dětmar, popisuje chrám ve městě Riedegastu¹ v župě Redariů (Ratarů), praví výslovně: "Uvnitř pak stojí bohové rukama zrobení a hrozně odění, s jednotlivými jmény, vyrytými na přílbách a krunýřích..." A jména tato analogicky mají vyryta na sobě i malé figurky z tohoto chrámu, až na naše časy dochované. Správné rozluštění jejich i druhých nápisů staroslovanských, a zejména významných náhrobních kamenů z Mikorzyna, potvrzuje co nejnápadněji jsoucnost slovanských run.

Runy slovanské rozdělili bychom na několik oblastí a sice

1. runy staroitalského předvoje čili etruské neb jihoevropské,
2. runy illyrsko-rhaeticko-panonské čili středoevropské a
3. runy vendické Slovanů polabských a pobaltických, čili severoevropské.

Runy na poloostrově apeninském čili runy jihoevropské

V prvé řadě mezi všemi zaujímají místo runy etruské. Na sedm tisíc nápisů dochováno potomstvu jako zbytek vyspělé kultury národa, jehož vzdělanost v nejšereším dávnověku brala se paralelně s kulturou fénickou a řeckou. Runské nápisy italské čtou se buď z pravé strany na levou, nebo z levé na pravou, nebo z levé na pravou, se shora dolů, aneb zdola nahoru, některé pak jsou psány způsobem volobrázdným, t. j. libovolně sem tam bez ladu a skladu -- v kterémžto případě jen smysl jest vodítkem nejspolehlivějším.

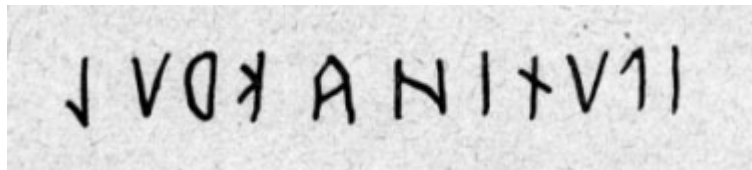
Za jeden z nejpamátnějších nálezů etruských pokládám mramorový sarkofág krále Mutiny (obr. 1) vykopaný na poli Caponském u Antelly nedaleko města Perugia čili starého Perusium. Na jedné straně sarkofágu zobrazen jest výjev z Trojanské války, t. j. půtko o mrtvé tělo Patroklovo: na zemi polomrtvý leží Patroklos, obhajovaný Menelauem. Sarkofág je krásně proveden a svědčí o tom, že pohřbena v něm byla osoba vznešená. Výška jeho obnáší něco přes metr, šířka je poněkud větší a délka taková, aby pojmouti mohla tělo vzrostlého člověka.

obr. 1

¹ tj. v Retře

Podél hořejší stěny obrazem ozdobené nachází se runský nápis, jež dlužno čísti od pravé strany k levé

LURK ANITUM = Mutina král

Mutina je v staroslovanštině jménem vlastním, známým též z historie Čech, krul jest slovo shodné s polským podnešním výrazem krul, znamenajícím krále. Jest to tedy nad pochybu hrobka Mutiny krále. Avšak tento památný nález má další význam. Byl-li zde v Etruii pochován slovanský král Mutina, musel zde býti i národ slovanský, jemuž tento král vládl, i země slovanská, kterou tento národ obýval. K tomu netřeba dalších výkladů.

Božstva

Víra v jednoho boha nejvyššího jako dennice z hvězd září nad množstvím pohanských božstev slovanských, pozvedajíc celý kultus bájeslovný k výšinám vyspělosti a dokonalosti podivuhodné.

Nade všemi zjevy nadpozemskými, nade všemi bohy a bohyněmi, nad zemí i nad nebesy vládne jediný světlý praboh, bůh bohů a věstec věstců, nejvyšší pán všehomíra, sídlící v nebi nejvyšším v nádheře, skvělosti a vznešenosti nevyrovnatelné.

Než ohlédněme se po dokladech domácích, zdali bychom nějaké stopy po nejvyšším bohu našli. Všimněme si v prvé řadě staročeského chorálu, jenž v nejstarší formě zní:

Gospodi, pomiluj ny,	7
Jesu Krste, pomiluj ny!	8
ty spase všego míra,	7
spasiž ny i uslyš,	6

Píseň připisují slovanským věrozvěstům, Cyrilu a Metoději. Také sv. Vojtěch za pisatele pokládán. Avšak ona nebyla sepsána, nýbrž stará, pohanská píseň byla přizpůsobena a na křesťanskou předělána.

Některá Božstva		
Nejvyšší bůh	Gospodi	dal původ světu a zemi s veškerým tvorstvem
Slucebohové či světlobohové	Radegast	pojítka mezi bohem nejvyšším a člověkem
	Bel	nejpřednější bůh sluneční
Větrobohové	Stribog	vševědoucí božstvo
	Meluzina či Větrnice	když vítr kvílí a skučí, Meluzina pláče
Země	Živa	vysoce ctěná bohyně života
Božstva vodní	Vodník	božstvo dochováno až do dnešní doby
	Maran	bůh vládce na moři (někdy též Vodan)
Božstva Jarní	Vesník	výraz mužné síly, věhlasný vítěz
	Vesna	bohyně jara, zahání zimu, přináší teplo
Božstva osudu	Sudice	bytosti, které narozenému dítěti osud určují
Božstva smrti	Morana	bohyně smrti jako příbuzná bohyň větrných
Božstva související s chovem dobytka	Henil	bůh bdělosti, božstvem dobytka a pastýřů

Rukopis Zelenohorský

Přesný opis originálu chovaného v museu:

uCac ot Cueli celedi uoreuod
 muCe paCu Ceni rubi Ctroia
 i umreli glaua celedina deti
 uCe tuCboCiem uedno uladu
 ulad icuCi z roda uberuce ki
 plezne dle u Cnem i zlauni
 hodi hodi Ccmetmi C lehi
 uladicami uCtahu cmete leCi
 iuladiki pohualihu pudu po
 zaconu Aiuletauo ce mutiCi
 uoducemutiCi uodu
 Ctrepopenu za te luta
 rozulaaCe bura CeCipauCi
 tucu Cira neba oplacauCi
 glau i gor ze lenih uiplacauCi
 zlatopeCcu glinu caco bih iaz
 uodi nemutila kegdi Ce
 uadita rodna bratri rodna
 bratri o dedini otne uadita Ce
 cruto mezu Cobu Luti hrud
 oC naotaue criue na otae
 Criue zlatono Cne Ctaglau
 hraber naradbuzze hladne o ba
 bratri obaclenouica roda
 Ctara tetui popeloua ienCe
 pde Cpleki Ccehouimi u

Jak dlužno čísti:

visak ot svej čelědi vojevod,
 mužie pašiú, ženy ruby
 strojia.
 I umre-li glava čelědina,
 děti vsie tu sbožiem vjedno
 vladú,
 vladyku si z roda vyberúce,
 ky plezně dle v sněmy slavný
 chodí,
 chodí s kmetmi, s lechy,
 vladykami.
 Vstachu kmetie, leši i
 vladyky,
 pochválichu pravdu po
 zákonu.
 Aj Vletavo, če mútiši vodu,
 če mútiši vodu striebropěnú?
 Za tě liuta rozvlajáše búria,
 sesypavši tučiu šira nebia,
 oplakavši glavy gor zelených,
 vyplakavši zlatopiesku glinu?
 Kako bych jaz vody nemútila
 kegdy se vadita rodna bratry
 rodna bratry o dědiny otné?
 Vadita sie kruto mezu sobú
 liuty Chrudoš na Otavě křivě,
 na Otavě křivě, zlatonosně,
 Stíaglav chraber na Radbuzě
 chladně,
 oba bratry, oba Klenovica,
 roda stara Tetvy Popoleva,
 Jenže pride s pleky
 s Čechovými.

Novočeský překlad:

každý otec své čelědi
 vojevodou,
 muži ořou, ženy oděv strojí.
 I umře-li hlava čelědě,
 děti všechny zbožím vjedno
 vládnou,
 vladyku si z rodu vyberouce,
 jenž pro blaho v sněmy
 slavné chodí,
 chodí s kmety, s lechy,
 vladykami.
 Vstali kmeti, leši i vladyky,
 pochválili pravdu po zákonu.
 Aj Vltavo, proč-že mútiš
 vodu,
 proč-že mútiš vodu
 stříbropěnnou?
 Zda tě divá rozvlnila bouře,
 sesypavši mračna všeho
 nebe,
 opláknuvši hlavy hor
 zelených,
 vypláknuvši zlatopískou
 hlínu?
 Kterak bych já vody
 nemútila,
 když se vadí spolu rodní
 bratři,
 rodní bratři o dědiny otné (= otcovské)?
 I vadí se krutě mezi sebou
 lity Chrudoš na Otavě křivé,
 na Otavě křivé, zlatonosně,
 Sťaglav chrabrý na Radbuzě
 chladné,
 oba bratři, oba Klenovici --
 roda stara (= starého) Tetvy
 Popelova,
 jenže přišel s pluky
 Čechovými.

Obsah

RUNY STAROSLOVANSKÉ	1
RUNY NA POLOOSTROVĚ APENINSKÉM ČILI RUNY JIHOEVROPSKÉ	1
BOŽSTVA	2
RUKOPIS ZELENOHORSKÝ	3
OBSAH	4
ZÁVĚR	4

Závěr

Psátí o bájesloví a neznati dokonale látky mythologické znamená dnes nad pochybu rozšiřovati zmatky i omyly a stěžovati práci další. Vše, co v bájesloví napsáno, je promyšleno a důkladně uváženo, nevyjímaje jediné věty, ba ani jediného slova.